

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาความรู้ต่างๆ จากตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีเนื้อหาที่สำคัญดังนี้

1. พฤติกรรม

- 1.1 ความหมายพฤติกรรม
- 1.2 ความสำคัญของพฤติกรรม
- 1.3 ลักษณะของพฤติกรรม

2. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน

- 2.1 ความหมายของผู้บริหารโรงเรียน
- 2.2 ความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียน
- 2.3 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน

3. การบริหารงานวิชาการ

- 3.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
- 3.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
- 3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวิชาการของนักการศึกษา

4. แนวคิดการบริหารงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ

- 4.1 งานด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
 - 4.1.1 ความหมายของหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
 - 4.1.2 ขอบข่ายของงานด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
- 4.2 งานด้านการจัดการเรียนการสอน
 - 4.2.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน
 - 4.2.2 ขอบข่ายของงานด้านการจัดการเรียนการสอน
- 4.3 งานด้านการนิเทศภายใน
 - 4.3.1 ความหมายของการนิเทศภายใน
 - 4.3.2 ขอบข่ายของงานด้านการนิเทศภายใน
- 4.4 งานด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา
 - 4.4.1 ความหมายของการวัดและประเมินผลการศึกษา
 - 4.4.2 ขอบข่ายของงานด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา
- 4.5 งานด้านการประกันคุณภาพของการศึกษา
 - 4.5.1 ความหมายของการประกันคุณภาพของการศึกษา

4.5.2 ขอบข่ายของงานด้านการประกันคุณภาพของการศึกษา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

พฤติกรรม

1. ความหมายพฤติกรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 768) ให้ความหมายคำว่าพฤติกรรม (behavior) หมายถึง การกระทำ หรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า

กรมวิชาการ (2540, หน้า 25) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า หมายถึง กิริยาอาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด ความรู้สึก เพื่อตอบสนองสิ่งเร้า

ประชุม รอดประเสริฐ (2540, หน้า 19) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกในลักษณะต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่บุคคลนั้นต้องการ

ชัยพร วิชชาวูช (2540, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า หมายถึง การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะกระทำนั้น ผู้กระทำจะกระทำโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวและไม่ว่าคนอื่นจะสังเกตเห็นการกระทำนั้นหรือไม่ก็ตาม

อำนวยการ แสงสว่าง (2547, หน้า 1) กล่าวว่า พฤติกรรมหมายถึง อินทรีย์แสดงอาการกระทำ เกิดขึ้นในสภาวะการณ์ต่างๆ จะเป็นการแสดงออกหรือการกระทำทางจิตใจ ความนึกคิด ความรู้สึก การพูด การแสดงออกอารมณ์ตามความต้องการของแต่ละบุคคล

พรรณราย ทริพะประภา (2548, หน้า 1) กล่าวว่า พฤติกรรมหมายถึง การกระทำต่างๆที่บุคคลแสดงออกมาเป็นคำพูดหรือภาษาท่าทาง ซึ่งบ่งบอกความรู้สึกภายในจิตใจของบุคคลนั้น รวมถึงการทำงานของระบบต่างๆ ภายในร่างกายของบุคคล

เคแกน และซีแกล (Kagan & Segal, 1992, p. 5-6) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างมากมายที่เป็นการกระทำของร่างกายในแต่ละวัน

สรุปได้ว่าพฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมต่างๆ ที่มนุษย์แสดงออกมาเมื่อมีสิ่งหนึ่งมากระตุ้นให้แสดงการตอบสนองทั้งที่เราสามารถสังเกตเห็นได้ และไม่สามารถสังเกตเห็นได้

2. ความสำคัญของพฤติกรรม

ทฤษฎีผู้นำเชิงพฤติกรรม (behavioral theories) เป็นทฤษฎีเกิดขึ้นมาจากการศึกษาความล้มเหลวของทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำ ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1940 จนถึงทศวรรษที่ 1950 นักวิจัยได้ทำการวิจัยอย่างต่อเนื่องโดยนำการศึกษาลักษณะพฤติกรรมเฉพาะ

ของผู้นำต่างๆ ว่าผู้นำจะมีลักษณะพฤติกรรมที่สามารถแยกแยะผู้นำออกจากคนที่ไม่ได้เป็นผู้นำได้ และค้นหาวิธีการเฉพาะที่จะฝึกฝนสร้างให้เกิดพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพได้

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำ สรุปได้ คือ

1. ทฤษฎีผู้นำเชิงพฤติกรรม การศึกษาของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ (ohio state studies) เป็นทฤษฎีเชิงพฤติกรรมที่ได้รับความสนใจและเห็นได้อย่างชัดเจนอย่างแพร่หลายที่สุดเป็นผลมาจากการวิจัยที่เริ่มต้นที่มหาวิทยาลัยโอไฮโอ ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1940 งานวิจัยนี้ได้พยายามเสาะแสวงหาทัศนะของผู้นำที่รวบรวมมากกว่า 1,000 ทัศนะ และนักวิจัยได้ทำการรวบรวมให้เข้าเป็นหมวดหมู่จนจัดแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มทัศนะใหญ่ๆ ที่สำคัญที่ระบุถึงพฤติกรรมของผู้นำได้ คือ ผู้นำที่คำนึงถึงตนเอง (initiating structure) และผู้นำที่คำนึงถึงผู้อื่น (consideration)

ผู้นำที่คำนึงถึงตนเองเป็นหลัก (initiating structure) เป็นลักษณะของผู้นำที่คำนึงถึงตนเองและคาดหวังผลงานของผู้ใต้บังคับบัญชาว่าจะเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เน้นการสร้างสรรคในการทำงานค่อนข้างสูง ซึ่งจะเห็นใจจากการมอบหมายงานและการคาดหวังในผลงานของผู้ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และงานเสร็จตามกำหนดเวลาที่กำหนดไว้

ผู้นำที่คำนึงถึงผู้อื่นเป็นหลัก (consideration) เป็นลักษณะของผู้นำที่แสดงความเป็นมิตรสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อถือ และความอบอุ่นให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำและผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้นำลักษณะนี้จะไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน มีความห่วงใยและเอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ของผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งในเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว มีความเป็นมิตร และเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานเข้าพบได้ทุกเวลา มีการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเสมอภาค และสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

2. ทฤษฎีผู้นำเชิงพฤติกรรม การศึกษาของมหาวิทยาลัยมิชิแกน (university of Michigan studies) การศึกษาภาวะผู้นำที่จัดขึ้นโดยศูนย์การวิจัยของมหาวิทยาลัยมิชิแกนได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันกับการศึกษาภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่คล้ายๆ กัน คือ เพื่อหาพฤติกรรมของผู้นำซึ่งเกี่ยวข้องกับประสิทธิผลในการดำเนินงานโดยที่กลุ่มของมหาวิทยาลัยมิชิแกนได้ข้อสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมของภาวะผู้นำไว้ 2 มิติ คือ 1) ผู้นำที่มุ่งพนักงาน และ 2) ผู้นำที่มุ่งการผลิต

2.1 ผู้นำที่มุ่งพนักงาน (employee oriented) คือ ผู้นำที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้ความสนใจเกี่ยวกับบุคคล ได้แก่ ความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชา และการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

2.2 ผู้นำที่มุ่งการผลิต (production oriented) คือ ผู้นำที่มุ่งบรรลุผลด้านเทคนิคหรือรายละเอียดของการทำงานเป็นสำคัญ

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า ผู้นำที่มีพฤติกรรมที่มุ่งพนักงานเป็นสำคัญจะทำให้เกิดการผลิที่สูงกว่า และพนักงานเกิดความพึงพอใจในการทำงานมากกว่าผู้นำที่มุ่งการผลิตเป็นสำคัญ

3. ลักษณะของพฤติกรรม

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2548, หน้า 2) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมมีลักษณะ เป็นระบบของการแสดงออก (พฤติกรรม)หรือการปฏิบัติ และทัศนคติที่บุคลากรแสดงออกภายในโรงเรียน จากการดำเนินการปัจจุบัน การกระทำที่เกี่ยวข้องกับงาน ซึ่งเกิดขึ้นในโรงเรียนเป็นหน่วยงานทางสังคมประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งทำหน้าที่ที่ต่อเนื่องกันเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งมีลักษณะบทบาทที่สร้างแบบพฤติกรรมของสมาชิก เป็นการกระทำที่หลากหลายรูปแบบในโรงเรียน จากประวัติศาสตร์ ประเภทของพฤติกรรมที่ได้พิสูจน์สำคัญในการกำหนดการดำเนินงานของบุคลากร คือผลผลิตของงาน ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพของผลผลิต ที่บุคลากรแต่ละคน ยังรวมไปถึงความพึงพอใจ ไม่พอใจ อารมณ์ บุคลิกภาพ การเรียนรู้ สิ่งสำคัญในการช่วยอธิบาย ทำนายพฤติกรรมของบุคลากรได้

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน

1. ความหมายของผู้บริหารโรงเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 งานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป., หน้า 4) ได้ให้ความหมายของผู้บริหารโรงเรียนว่า เป็นบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารโรงเรียนของรัฐ

วิโรจน์ สารรัตนะ (2542, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษาว่าเป็นบุคคลที่รับผิดชอบให้การปฏิบัติงานขององค์การไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เสนาะ ดิยาวี (2543, หน้า 183) ได้กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้ที่ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของคนอื่นไม่คำนึงถึงว่า ความสำเร็จนั้นคนจะพอใจหรือไม่หากมองในแง่ค่าใช้จ่ายผู้บริหารทำให้งานสำเร็จตามเป้าหมายโดยเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 2) ได้กล่าวว่าผู้บริหารโรงเรียนว่า เป็นผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นด้านการบริหารที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นผู้นำทางวิชาการที่มีการบริหารเป็นที่ยอมรับในด้านคุณธรรม จริยธรรม และความรู้ความสามารถ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 39) ได้กล่าวว่าผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้จัดการให้ครูและบุคลากรอื่นๆ ดำเนินการพัฒนาเด็ก และเยาวชนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา และความคาดหวังของสังคม

ธีระ รุณเจริญ, ปราชญา กล้าผจญ และสัมมา รชนีชัย (2545, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของผู้บริหารโรงเรียนว่า เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีความรู้ ความเข้าใจ และ

สามารถดำเนินการตามแนวทางจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี และผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นผู้นำการปฏิรูปที่มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่ใช้ศิลปและวิธีการต่างๆ ในการปฏิบัติงาน ด้วยความสามารถ โดยเป็นผู้นำทางวิชาการและประสานงานกับผู้ร่วมงาน ในการจัดการศึกษา ให้องค์กรประสบผลสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียน

ธีระ รุญเจริญ, ปราชญา กล้าผจญ และสัมมา รัตนชัย (2545, หน้า 1) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร โดยเฉพาะในองค์กรภาคเอกชนนั้น เห็นได้ชัดเจนว่าความอยู่รอดขององค์กรขึ้นอยู่กับผู้บริหาร เป็นสำคัญ ดังนั้นภาคเอกชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเงินการธนาคาร การบริหารธุรกิจการค้า การอุตสาหกรรม รวมทั้งการศึกษาเอกชนตั้งแต่อนุบาลถึงอุดมศึกษา จึงต้องสรรหาผู้บริหารที่มีฝีมือ หรือมีความสามารถสูง เพื่อความสำเร็จในการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

สรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด เพราะการดำเนินการจัดการศึกษาจะประสบความสำเร็จให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ต้องเกิดความเลื่อมใสศรัทธาจากผู้ร่วมงานและบุคคลทั่วไป ที่จะร่วมมือในการทำงานและพัฒนาองค์กรให้สู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2540, หน้า 95-96) กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน มี 3 ประการ

1. ผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกในกลุ่มอยู่ร่วม หมายถึง ผู้บริหารจะต้องอยู่ใกล้ชิดมีความสัมพันธ์กับคนในกลุ่ม และเป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่มทำให้กลุ่มมีความสามัคคีกลมเกลียว

2. ผู้ปฏิบัติภารกิจของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ หมายถึง ผู้บริหารจะต้องมีความรับผิดชอบในกระบวนการทำงานด้วยความมั่นคง และเข้าใจได้ผู้บริหารจะต้องทำให้กลุ่มทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

3. ผู้อำนวยให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ในกลุ่ม หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานในทางที่จะอำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ และปฏิบัติกันด้วยดีของสมาชิกในกลุ่มการติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นในการช่วยให้หน้าที่นี้บรรลุเป้าหมาย

ผลจากการศึกษาของ มินส์เบิร์ก (Mintzberg อ้างถึงในสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 2540, หน้า 4-6) พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่จะแสดง บทบาทออกมา 10 บทบาทย่อยประกอบด้วย

1. เป็นสัญลักษณ์ขององค์กร (symbolic or figurehead) ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ประเพณีหรือพิธีการขององค์กร

2. เป็นผู้นำองค์กร มุ่งการอำนวยความสะดวก การจูงใจ การติดต่อสื่อสารและการควบคุมเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้
3. เป็นผู้สร้างความสัมพันธ์ (liaison) กับบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ภายนอกองค์กรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร
4. เป็นผู้กำกับติดตามผล (monitor) ให้ได้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งจากภายในและภายนอกเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร
5. เป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (dissemination) ที่ได้รับจากภายในและภายนอกให้แก่บุคลากรในองค์กร
6. เป็นผู้ประชาสัมพันธ์ (spokesman) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารขององค์กรต่อบุคคลภายนอกองค์กร
7. ผู้ประกอบการ (entrepreneur) มุ่งการริเริ่มสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ในองค์กรอยู่เสมอ
8. เป็นผู้จัดสิ่งก่อกวน (disturbance handler) โดยแก้ปัญหาเมื่อ องค์กรเผชิญสิ่งรบกวนที่ไม่ได้คาดหวังอย่างฉับไวแต่ได้ผล
9. เป็นผู้จัดสรรทรัพยากร (allocator) ให้แก่ส่วนต่างๆ ขององค์กร
10. เป็นนักเจรจาต่อรอง (negotiator) กับบุคคลอื่นหรือองค์กรอื่นเพื่อให้ได้สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร ดังจำแนกตามกลุ่มบทบาทต่างๆ

สรุปได้ว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนนั้น ประกอบด้วยบทบาทดังต่อไปนี้ การวางแผน จัดองค์กร จัดวางตัวบุคคล สั่งการ ประสานงาน ประเมินผล รายงานผล จัดการงบประมาณ บทบาทดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาให้ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความรอบรู้และจัดการกับองค์กรของตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

การบริหารงานวิชาการ

1. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

สมเดช สีแสง (2540, หน้า 124) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหารการศึกษา มีผู้ให้ความหมายของคำว่า การบริหารการศึกษาไว้ว่า เป็นกิจกรรมต่างๆที่บุคคลหลายฝ่ายร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามทุกด้าน โดยมีวัตถุประสงค์ให้เยาวชนเหล่านั้นเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพ และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไป การจัดกิจกรรมต่างๆดังกล่าวดำเนินการโดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนและไม่เป็นระเบียบแบบแผน ดังนั้นการบริหารงานวิชาการจึงเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารการศึกษาทุกระดับจะต้องจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อพัฒนาเยาวชนให้งอกงามทุกด้าน โดยมีวัตถุประสงค์ให้เยาวชนเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพที่สังคมต้องการจัดกิจกรรม เพื่อ

พัฒนาเยาวชนนั้นได้จัดเป็นมวลประสบการณ์ต่างๆ และส่วนหนึ่งให้โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาเยาวชน

อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 33) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดให้นักเรียนประสบผลสำเร็จมากที่สุด

พิชัย เสรียมจิต (2542, หน้า 3) กล่าวว่า ได้ให้ความหมายไว้ว่าการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ที่จะนำทรัพยากรในการบริหารมาประกอบการ ตามการบริหารในการจัดกิจกรรมการพัฒนา หรือปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 2) ได้ให้ความหมาย การบริหารงานวิชาการ ว่า หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างเกี่ยวกับการเรียน การสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน และการบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนดนโยบายการวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอนเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ได้แก่ งานควบคุมดูแล หลักสูตรการสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศการศึกษา การเผยแพร่ งานวิชาการ การวัดผลการศึกษา การศึกษาวิจัย การประเมินมาตรฐานการศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของโรงเรียน

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของ การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 3) ได้ให้ความหมาย การบริหารงานวิชาการ คือ หัวใจหลักของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจัดการงานวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล

ปัญญา แก้วกียูร (2545, หน้า 17) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการในยุคปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะมีโอกาสในการตัดสินใจมากขึ้น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจทางการศึกษา ที่ให้สถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รับผิดชอบบริหารงานวิชาการโดยตรง เป็นเรื่องที่สถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จะต้องปรับตัวอย่างมาก ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องรู้ เข้าใจ และมีทักษะเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารหลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น และโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการผู้บริหารต้องเป็นผู้นำทางวิชาการทั้งทางด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ซึ่งหมายความว่า ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง

ทุกฝ่ายต้องรู้และเข้าใจกรอบแนวคิดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นอย่างดีจนสามารถนำไปดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ที่เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางและในขณะเดียวกันก็สนองความต้องการ ความสนใจ และศักยภาพของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่นรวมทั้งสามารถนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติอย่างมีคุณภาพด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนา สื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่เพียงพอเหมาะสม

รุจิรี ภูสาระ, และ จันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 56) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ (academic area) ไว้ว่า การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่าการบริหารงานวิชาการ หมายความว่า การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน การปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดแก่ผู้เรียนเป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางและในขณะเดียวกันก็สนองความต้องการ ความสนใจ และศักยภาพของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น โดยการจัดกระบวนการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

สุมนา พุ่มประพาพ (2540, หน้า 29) ได้ให้ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ ไว้ว่างานวิชาการนับว่าเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับองค์กร ผู้บริหารมีความ จำเป็นต้องให้การสนับสนุน เพื่อพัฒนางานวิชาการให้ทันสมัย แต่งานวิชาการเป็นงานที่ต้อง สัมพันธ์กับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน

เทศ แก้วกสิกรรม (2540, หน้า 70) กล่าวว่า ในการบริหารโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็น การบริหารทั่วไป งานวิชาการ งานธุรการ งานปกครองนักเรียน งานบริการงานโรงเรียนกับ ชุมชนหรืองานอื่นใดก็ตาม เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า งานวิชาการ เป็นงานที่นับว่ามี ความสำคัญที่สุด เป็นงานหลักและเป็นหัวใจของโรงเรียน เพราะมาตรฐานและคุณภาพของ โรงเรียนจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการต้องเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการวัดผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 2) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงาน ที่สำคัญสำหรับผู้บริหารโรงเรียน เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิด ในโรงเรียน โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลัก ของโรงเรียน และเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร

ปัญญา แก้วกัญญา (2545, หน้า 17) กล่าวว่า งานวิชาการ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการ จัดการศึกษาในระดับสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับ หลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการ

พัฒนา ผู้เรียนโดยทั่วไป งานวิชาการจะประกอบด้วย การศึกษาปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นการพัฒนาและการนำหลักสูตรไปใช้

รุจิร ภูสาระ, และ จันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 56) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับมันเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารงานด้านอื่นๆ แม้มีความสำคัญเช่นเดียวกันแต่ก็เป็นเพียงส่วนเสริม สนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมา สรุปได้ว่า งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญ เป็นงานหลักหรือภารกิจหลักของการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะในการจัดการศึกษาในโรงเรียนงานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เป็นงานหลักทั้งในมุมของการบริหารและการปฏิบัติภารกิจของครู ถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ ความสำเร็จของการจัดการศึกษาของหน่วยงานนั้นๆ เป็นอย่างดี คือ มุ่งให้การเรียนการสอนของโรงเรียนประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถและมีคุณธรรมจริยธรรมที่สังคมต้องการตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนี้แล้วในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังนั้น จะประกอบด้วยงานหลายๆ ด้าน ได้แก่ งานเกี่ยวกับหลักสูตร งานกิจกรรมการเรียนการสอน งานนิเทศการศึกษา งานวัดผลประเมินผล ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา สถานศึกษาจะต้องนำหลักสูตรแกนกลางมาจัดเป็นหลักสูตรสถานศึกษาของตนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ดังนั้น การบริหารงานวิชาการจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนการสอนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536, หน้า 12) ได้กำหนดขอบข่ายของงานวิชาการไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. การจัดกระบวนการเรียนการสอน
3. สื่อการเรียนการสอน
4. การวัดผลและประเมินผล
5. การสอนซ่อมเสริม
6. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
7. การนิเทศภายใน

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ (2540, หน้า 54-56) กล่าวถึงหลักการบริหารวิชาการไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. การวางแผน ผู้บริหารต้องนำความรู้ที่ได้จากการศึกษานโยบายแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตร และเป้าหมายของโรงเรียนมาวางแผนจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกัน
 2. สายงานการบริหารงานวิชาการ มีผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดคณะกรรมการบริหารงานวิชาการ วางโครงการดำเนินการด้านการจัดการเรียนการสอน
 3. การจัดทำโครงการทางวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนร่วมกับผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชาช่วยกันจัดทำโครงการทางวิชาการ และจัดทำงบประมาณเพื่อใช้งบประมาณจัดทำแผนปฏิบัติการ
 4. การจัดบริการด้านสื่อการเรียน และอาคารสถานที่ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายและเร็ว
 5. การจัดครูเข้าชั้นเรียน และสอนประจำวิชาตามหลักสูตร โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถ และความเหมาะสมที่จะทำงาน
 6. การจัดตารางสอน
 7. การจัดสอนแทน
 8. การวัดผลและการประเมินผลการเรียน
 9. การประเมินการสอนของครู
 10. นวัตกรรมและเทคโนโลยีเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน
- กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 32) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ 12 ประการ ดังนี้
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
 2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 3. ด้านวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
 4. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 5. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา
 6. ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
 7. ด้านนิเทศการศึกษา
 8. ด้านการแนะแนวการศึกษา
 9. ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา
 10. ด้านส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
 11. ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา
 12. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ วังค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

จากแนวคิดของนักการศึกษา ดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ขอบข่ายของงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญครอบคลุมงานต่างๆ ของโรงเรียนหรือสถานศึกษานับตั้งแต่ด้านหลักสูตร การจัดแผนการเรียน การจัดการเรียนการสอน จัดแบบเรียน คู่มือครู จัดหาอุปกรณ์ การจัดชั้นเรียน การจัดการรายงานการจัดสื่อการสอน งานวัดผลประเมินผล งานพัฒนาบุคลากร งานนิเทศการเรียนการสอน งานประเมินโครงการ งานส่งเสริมการสอน งานวางแผน และกำหนดวิธีการดำเนินงาน งานจัดบุคลากร งานห้องสมุด งานประชุมอบรมทางวิชาการ งานแผนแม่บทผลงานทางวิชาการแก่ชุมชน และได้เพิ่มในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมา พอสรุปหลักการบริหารงานวิชาการได้ว่าในเรื่องการบริหารหลักสูตรผู้บริหารต้องเน้นผู้นำทางวิชาการทั้งด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนมีการวางแผนงานวิชาการเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีการจัดโครงสร้างบริหารวิชาการมีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบและให้ผู้ปฏิบัติงานมีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกันมีการติดตามและประเมินผล

แนวคิดการบริหารงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ

1. งานด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร

1.1 ความหมายของหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร

หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนหรือใช้ในการถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้เรียน ซึ่งจะเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างและเนื้อหาสาระที่บรรจุไว้ในหลักสูตรนั้นๆ ซึ่งหมายรวมถึงเอกสารประกอบการสอนหรือคู่มือสอน แผนการสอน โดยมีรายละเอียด เช่น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียน การสอน และการวัดผลประเมินผล

กรมวิชาการ (2546, หน้า 1) ได้กล่าวไว้ว่า มีจุดประสงค์เพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทยและความเป็นสากล

การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่นำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้และทักษะ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ดังนั้นผู้บริหารทุกระดับจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ครูผู้สอนในชั้นเรียน รายวิชา หรือกลุ่มประสบการณ์ การบริหารหลักสูตรประกอบด้วย การวางแผนหลักสูตร การจัดครูเข้าสอน การจัดกลุ่มผู้เรียน การจัดการรายงาน ตารางสอบ รวมทั้งการจัดทำแผนการสอน เอกสารประกอบการสอน สื่อการเรียน การสอน และการประชาสัมพันธ์

จากแนวคิดที่กล่าวมาสรุปได้ว่าความหมายของหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรเป็นการสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลและสังคมไทย อีกทั้งให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการแข่งขันมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนและความเป็นพลเมืองดีของชาติ เหมาะสมเป็นไปตามจุดหมายของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.2 ขอบข่ายของงานด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ระบุว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้นสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทย และความเป็นสากลรวมทั้งมีความสามารถในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อความถนัด และความสามารถของแต่ละบุคคล หลักสูตรแกนกลางของประเทศเป็นกรอบหรือทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถนำไปใช้จัดการศึกษาทั้งในระบบ นอก ระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยรวมทั้งสำหรับการจัดการศึกษาทุกเล่ม เช่น การศึกษาพิเศษ การศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 4-8) ได้กำหนดรายละเอียดของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 ดังนี้

1. หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้ 1) เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล 2) เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ 4) เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้ 5) เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

2. จุดหมาย

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพจึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ดังต่อไปนี้ 1) เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนเองนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ 2) มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า 3) มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์ 4) มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต 5) รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพบุคลิกภาพที่ดี 6) มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค 7) เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 8) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม 9) รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

3. โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาจึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

3.1 ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน

ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

3.2 สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 5-6) ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการ

จัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด และเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สองประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา ส่วนกลุ่มภาษาต่างประเทศกำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่นๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพมุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียน

3.4 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ดังนี้

3.4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึง

ประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐาน การเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษา พัฒนาเพิ่มเติมได้

3.5 เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 - 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่าวันละ 6 ชั่วโมงตามที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนด รายละเอียดของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลาง เพื่อเป็นกรอบ แนวคิดให้สถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นแนวทางการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาให้ ครอบคลุมตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2. งานด้านการจัดการเรียนการสอน

2.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การนำหลักสูตรไปยังผู้เรียนทำให้เกิดการ เรียนรู้ และเจริญงอกงามด้านร่างกาย และจิตใจ และพัฒนาพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสมของสังคม การสอนในฐานะเป็นระบบมีกระบวนการการวางแผนการเตรียมการสอน การดำเนินการสอน และการวัดผล ดังนั้นการสอนจึงเป็นระบบด้วยเหตุผล ดังนี้

1. ครูต้องสำรวจสภาพแวดล้อมทั่วไปเกี่ยวกับผู้เรียน สถานที่ ระยะเวลา และ แหล่งทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเนื้อหาเอกสารต่าง ๆ ที่จะนำไปถ่ายทอดให้กับผู้เรียน

2. ครูต้องจัดวางแผนการสอน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการสอน สื่อที่ใช้สำหรับการถ่ายทอดเนื้อหา และกำหนดวิธีการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งหนังสือ เอกสารที่ใช้ประกอบการศึกษา โดยเขียนออกมาในรูปของเอกสาร ประกอบการสอน หรือแผนการสอน

3. ครูต้องมีการเตรียมความพร้อม เช่น เอกสารที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผล เตรียมทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระและ ตัวอย่างกรณีศึกษา ตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอน

4. ครูต้องเลือกวิธีสอนและดำเนินขั้นตอนต่างๆ เลือกจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์

5. ครูต้องทำหน้าที่ประเมินผลเพื่อตรวจสอบพฤติกรรมการเรียนรู้ตามเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ เพื่อดูผลย้อนกลับและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนและประเมินผลการสอนของตนเองเพื่อปรับปรุงการสอนต่อไป

2.2 ขอบข่ายของงานด้านการจัดการเรียนการสอน

จึงสรุปได้ว่าการสอนเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งโดยปรับเปลี่ยนกรอบวิสัยทัศน์ ความคิดให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้เทคนิควิธีที่หลากหลาย รวมทั้งการวัดและประเมินผลที่เน้นสภาพจริงของพัฒนาการผู้เรียน

3. งานด้านการนิเทศภายใน

3.1 ความหมายของการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการแสดงถึงการปรับปรุงสถานการณ์ทางการเรียนการสอน (teaching-learning situation) และเงื่อนไขที่มีผลต่อการเรียนการสอน การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นบทบาททางการบริหาร ซึ่งรวมทั้งภาวะผู้นำการปรับปรุงและการประเมินการเรียนการสอน การนิเทศภายในสถานศึกษาอาจหมายรวมถึงกระบวนการที่นำไปสู่การปรับปรุงการสอนโดยการทำงานร่วมกับครูอาจารย์และนักเรียน เป็นกระบวนการกระตุ้นและช่วยเหลือครูให้รู้จักช่วยตนเองเพื่อพัฒนาการสอน การนิเทศที่จัดขึ้นในสถานศึกษานั้นควรเป็นการอำนวยความสะดวกในสภาพการณ์ที่เป็นการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียน และครูอาจารย์

กรมวิชาการ (2544, หน้า 25) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการเรียนการสอนผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ ความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลายเน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากปฏิบัติจริงและการเรียนรู้แบบบูรณาการ

3.2 ขอบข่ายของงานด้านการนิเทศภายใน

จากความหมายของการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ว่าการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของครูให้เหมาะสม มีการติดตามผลการปฏิบัติงานการสอนของครู โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งด้วยความคิดและพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นสำคัญ

เพื่อให้เข้าใจในขอบข่ายของการบริหารและการนิเทศภายในสถานศึกษาชัดเจนขึ้นลองพิจารณากิจกรรมของทั้งสองด้านตามแนวคิดของ Edmonson, Roemer และ Bacon (1978) ซึ่งได้กำหนดกิจกรรมด้านต่างๆ ทางการบริหารภายในสถานศึกษา ดังนี้

- 3.2.1 เลือกและจัดครูผู้สอน
- 3.2.2 จัดโครงการในการบริหารในสถานศึกษา
- 3.2.3 จัดแบ่งหมวดหรือกลุ่มวิชา
- 3.2.3 สํารวจและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกทั่วไป (physical facilities) และจัดบริเวณอาคารสถานที่
- 3.2.4 จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการบริหาร
- 3.2.5 จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านการสอน
- 3.2.6 พัฒนาประสิทธิภาพของการทำงานในสำนักงานและภายในหน่วยงาน
- 3.2.7 จัดระบบบันทึกข้อมูลและการรายงาน
- 3.2.8 บริหารบุคลากรและการหมุนเวียนหน้าที่ความรับผิดชอบ
- 3.2.9 จัดให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดหางบประมาณ
- 3.2.10 จัดกระบวนการรับนักเรียนเข้าเรียน
- 3.2.11 จัดกระบวนการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือ
- 3.2.12 จัดตารางเรียนและตารางสอน
- 3.2.13 ควบคุมรักษาระเบียบวินัย
- 3.2.14 จัดโปรแกรมทางการแนะแนว
- 3.2.15 จัดที่ปรึกษาและคณะกรรมการของสถานศึกษา
- 3.2.16 จัดองค์การของนักเรียนและกิจกรรมต่างๆ
- 3.2.17 พัฒนาหลักสูตร
- 3.2.18 เลือกและจัดหาสื่อการสอน
- 3.2.19 จัดห้องสมุดและแหล่งวิชาการ
- 3.2.20 ประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน
- 3.2.21 สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
- 3.2.22 สร้างความสัมพันธ์กับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยและหน่วยงานอื่นๆ
- 3.2.21 ประชุมคณะครูอาจารย์ในสถานศึกษา

จึงสรุปได้ว่า ขอบข่ายของงานบริหารและการนิเทศภายในสถานศึกษาแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. งานหลัก ได้แก่ หลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลงาน
2. งานสนับสนุน ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร การใช้อาคารสถานที่ กิจกรรมนักเรียน ธุรการการเงิน และความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

4. งานด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา

- 4.1 ความหมายของการวัดและประเมินผลการศึกษา

กรมวิชาการ (2540, หน้า 147) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการตรวจสอบว่า หลังจากได้จัดการเรียนการสอนไปแล้วแล้วผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังที่คาดหวังไว้ในจุดมุ่งหมายหรือสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย การวัดผลเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาผล ต้องอาศัยเครื่องมือที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อมั่น ส่วนการประเมินผลเป็นการพิจารณาผลที่ได้จากการวัด ซึ่งมีสาระสำคัญอยู่สองประการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 24-26) ได้ให้ความหมายของการวัดผล ประเมินผลการเรียน ศึกษาเป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนให้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพราะจะช่วยให้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของฝ่ายเต็มศักยภาพและการประเมินผลต้องมีเกณฑ์ที่ใช้สำหรับตัดสินและเป็นข้อมูล ให้ครูผู้สอนเห็นพัฒนาการทางการเรียนของผู้เรียนทำให้เกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

เป็นการตรวจสอบว่าหลังจากได้จัดการเรียนการสอนไปแล้วแล้วผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังที่คาดหวังไว้ในจุดมุ่งหมายหรือสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย การวัดผลเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาผล ต้องอาศัยเครื่องมือที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อมั่น ส่วนการประเมินผลเป็นการพิจารณาผลที่ได้จากการวัด ซึ่งมีสาระสำคัญอยู่สองประการ (กรมวิชาการ 2540, หน้า 147)

4.1.1 การประเมินผลนั้นต้องเป็นการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน เพราะสิ่งที่ต้องการศึกษาคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ เจตคติ และทักษะตามที่ได้กำหนดไว้

4.1.2 การประเมินผลต้องเกินกว่าหนึ่งครั้งเพื่อดูว่ามีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด อาจมีความจำเป็นต้องประเมินก่อนและหลังอีกครั้งหนึ่ง ผู้สอนไม่ควรประเมินผลเพียงสิ้นสุดโปรแกรมการสอนเท่านั้นเพราะไม่ทราบว่าผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไรบ้าง มีความก้าวหน้าอย่างไรหรือไม่

การวัดผลเป็นการแสดงผลที่ได้จากการทดสอบซึ่งแสดงออกมาเป็นตัวเลขหรือคะแนน แล้วนำคะแนนที่ได้นั้นไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการตีค่าหรือประเมินผล บอกได้ว่าผู้เรียนมีผลการเรียนรู้อยู่ในระดับใด ควรปรับปรุงหรือไม่อย่างไร การประเมินผลมักนิยมใช้เป็นค่าระดับ เป็นตัวเลขหรือตัวอักษร เช่น 4, 3, 2, 1 และ 0 โดยมีความหมายดังนี้

ระดับ 4 หรือ ก หรือ A	มีความหมายว่า มีผลดีเยี่ยมหรือมากที่สุด
ระดับ 3 หรือ ข หรือ B	มีความหมายว่า มีผลดีหรือมาก
ระดับ 2 หรือ ค หรือ C	มีความหมายว่า มีผลอยู่ในระดับปานกลาง
ระดับ 1 หรือ ง หรือ D	มีความหมายว่า มีผลควรปรับปรุงหรือน้อย
ระดับ 0 หรือ จ หรือ E	มีความหมายว่า มีผลต้องปรับปรุงหรือไม่มี

ผลเลย

สรุปการประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงควรเป็นการประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินทั้งผลการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในฐานะผู้ประเมินด้วย

4.2 ขอบข่ายของงานด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา

5. งานด้านการประกันคุณภาพของการศึกษา

5.1 ความหมายของการประกันคุณภาพของการศึกษา

มีความหมายถึง กระบวนการที่ทำให้มีความมั่นใจว่า ผลผลิตนั้นมีมาตรฐานเป็นที่พอใจแก่ผู้ใช้บริการในระดับสากล ซึ่งมีองค์ประกอบทำให้มีคุณภาพได้แก่ปัจจัยตัวป้อน กระบวนการและผลผลิต

กรมสามัญศึกษา (2542, หน้า 8) ได้ให้ความหมายการประกันคุณภาพว่าเป็นการศึกษาต่อกระบวนการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจ และเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 22) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในหมวด 6 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ สถานศึกษาจึงต้องจัดให้การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร การศึกษาที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสถานศึกษาจะต้องทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรับรองการประกันคุณภาพภายนอก

จึงสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาย่อมมีประโยชน์ต่อการบริหาร การศึกษา และมีความจำเป็นต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้มาตรฐานที่พึงประสงค์

5.2 ขอบข่ายของงานด้านการประกันคุณภาพของการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วยงาน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การควบคุมคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

5.2.1 การควบคุมคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการเพื่อนำไปสู่ระบบคุณภาพ ดังนี้

การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัยและกระบวนการ

การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน ได้แก่ การดำเนินการจัดให้ปัจจัยต่างๆ มีมาตรฐาน เช่น พัฒนาอาจารย์ผู้สอน พัฒนาผู้บริหาร ปัจจัยส่งเสริมหรือสนับสนุนอื่นๆ รวมทั้ง

การจัดการองค์กรหรือคณะกรรมการบริหารฝ่ายต่าง ๆ ของสถานศึกษาการปรับกลยุทธ์และกระบวนการทัศนในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

5.2.2 การตรวจสอบคุณภาพ เป็นกระบวนการเพื่อรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์สภาพจุดเด่น จุดด้อย และนำไปปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาต่อไป ซึ่งประกอบด้วย

การประเมินความก้าวหน้าของสถานศึกษา และจัดทำรายงานต่อประชาชนหรือผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการโดยคณะกรรมการในสถานศึกษา จัดให้มีการตรวจสอบภายใน (internal audit)

การประเมินความก้าวหน้าจากองค์กรภายนอก (external audit) เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ

5.2.3 การประเมินคุณภาพ เป็นกระบวนการติดตามหรือตรวจสอบคุณภาพว่าถึงเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้เพียงใด ซึ่งประกอบด้วย

การทบทวนคุณภาพของสถานศึกษา เพื่อตรวจสอบว่าการปฏิบัติงานที่กำลังดำเนินการอยู่นั้นมีมาตรฐานแล้วยัง มีเรื่องใดที่ควรปรับปรุงให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐาน

การประเมินเพื่อขอรับรองมาตรฐาน (accreditation) เป็นการขอรับรองจากองค์กรภายในโดยอาศัยเกณฑ์มาตรฐานในระดับสากล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1 งานวิจัยในประเทศ

สมพร นิยมศาสตร์ (2540, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่ามีปัญหาในภาพรวมของการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ปัญหาด้านงบประมาณวัสดุและอุปกรณ์ ได้แก่ ปัญหาการจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ไม่มีการจัดหางบประมาณพิเศษให้ครูได้พัฒนางานในหน้าที่ ปัญหาด้านปฏิบัติการสอนโดยเฉพาะปัญหา ครูไม่ได้รับการสนใจในการทำผลงาน ขาดความรู้เรื่องการสร้างและวิเคราะห์ข้อสอบและความรู้เรื่องการผลิตสื่อการเรียนการสอน และปัญหาผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารขาดความเข้าใจโครงสร้าง หลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมทั้งขาดความรู้ด้านการบริหารงานวิชาการ

วิชัย บุญบันดาล (2540, หน้า 149-150) ซึ่งทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี พบว่าการศึกษาระดับพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารพบว่า

1. ผู้บริหารประถมศึกษาที่มีพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการอยู่ในระดับมากทั้งโดยภาพรวม และภาพองค์ประกอบ
2. การศึกษาระดับการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่าการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ในระดับมาก ทั้งที่โดยภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน
3. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่าพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากทั้งโดยภาพรวมและองค์ประกอบ

วัฒนา มโนจิตร (2540, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า งานหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ที่ได้ปฏิบัติมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) การส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกชั้นจัดทำแผนการสอน กำหนดการสอน 2) มีการจัดเตรียมเอกสารหลักสูตร แผนการสอน กำหนดการสอน เอกสารคู่มือให้เพียงพอกับความต้องการ และ 3) มีการแนะนำครูให้ใช้แผนการสอนเป็นหลักในการสอน ส่วนด้านการเรียนการสอน สำหรับครูผู้สอนมีความเห็นว่างานด้านการเรียนการสอนที่ได้ปฏิบัติมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) มีการจัดเตรียมแผนการสอนโดยใช้แผนการสอนเอกสารคู่มือครู เป็นแนวทางในการจัดทำบันทึกการสอน 2) จัดให้มีการสอนเสริมนักเรียนที่มีปัญหาอย่างสม่ำเสมอ และ 3) มีการชี้แจงแนะนำให้เห็นประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอน งานด้านนิเทศครูผู้สอนมีความเห็นว่างานที่ได้ปฏิบัติมากใน 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) การชี้แจงทำความเข้าใจกับครูผู้ปฏิบัติการสอนเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน 2) มีการส่งเสริมให้ครูประเมินผลการปฏิบัติตนเอง และ 3) มีการชี้แจงโครงการนิเทศให้ครูทราบก่อนการปฏิบัติการนิเทศ ส่วนงานด้านวัดผลประเมินผล ครูผู้สอนมีความเห็นว่างานการวัดผลประเมินผลที่ได้ปฏิบัติมาใน 3 อันดับแรก คือ 1) การกำหนดเวลาในการวัดผลประเมินผลระหว่างภาคเรียน ปลายภาคเรียนและตลอดภาคเรียน 2) มีการสนับสนุนให้ครูได้จัดสร้างข้อสอบสนับสนุนให้โรงเรียน และ 3) มีเครื่องมือวัดผลประเมินผลรวมทั้งข้อสอบไว้ใช้ทุกระดับชั้น

วัชร สุธะลังกา (2545, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารได้ปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียน เกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนิเทศภายในโรงเรียน และการวัดผลประเมินผลในทุกกิจกรรม สำหรับปัญหาที่พบ คือ ผู้บริหารไม่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้ครู ครูไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตรผู้บริหารไม่ติดตามการใช้หลักสูตร มอบหมายใครครูไปทำงานด้านอื่นมากกว่าการสอน ตลอดจนการวัดผลประเมินผลที่ไม่เป็นระบบ และไม่มีการตรวจสอบเครื่องมือในการวัดผลให้ได้มาตรฐาน

บุญสง พุทธรักษ์พงษ์ (2545, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ อ่าวลึก จังหวัดกระบี่ พบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนได้ปฏิบัติงานวิชาการครบทั้ง 7 ด้าน คือ จัดส่งครูเข้ารับการพัฒนาเกี่ยวกับหลักสูตร จัดครูเข้าสอนตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน จัดให้มีศูนย์หรือห้องบริการการเรียนการสอน จัดให้ครูมีส่วนร่วมกำหนดวิธีวัดผลและประเมินผล ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ให้ผู้บริหารนิเทศงานตามแผนปฏิทินปฏิบัติงาน จัดส่งครูไปประชุมอบรมกลับมาถ่ายทอดความรู้ให้ครูอื่นทราบ

2. ปัญหาการบริหารงานด้านวิชาการ พบว่า บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการวิเคราะห์หลักสูตรตามกลุ่มประสบการณ์ ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความชำนาญในการแนะนำการผลิตและการให้สื่อการเรียนการสอน ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความชำนาญในการแนะนำ การผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอน ขาดการติดตามผลและนำผลการประเมินไปใช้ ขาดงบประมาณในการจัดหาซื้อหนังสือห้องสมุด ขาดบุคคลที่มีความรู้ด้านนิเทศภายใน และขาดการติดตามผลหลังจบการประชุมอบรมทางวิชาการ

วีรชัย วรรณศรี (2545, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่มีการจัดควบคุม ติดตาม และพัฒนาการบริหารงานวิชาการทั้ง 7 งาน คือ งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ มีวิธีการจัดหาหรือจัดให้มีเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรให้เพียงพอสำหรับศึกษาค้นคว้าโดยรับจากหน่วยงานต้นสังกัด งานการเรียนการสอน มีวิธีประเมินผลการเรียนการสอนของครู โดยประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน มีวิธีการใช้เอกสารประกอบหลักสูตรโดยใช้หนังสือเรียน งานวัดผลและประเมินผล มีวิธีการจัดหาห้องสมุด โดยจัดซื้อด้วยงบประมาณ งานนิเทศภายในมีการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนโดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นิเทศ และงานประชุมอบรมทางวิชาการร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ส่วนปัญหาการบริหารงานวิชาการที่พบ คือ ขาดอัตรากำลังครู ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงการนิเทศภายในโรงเรียนดำเนินการไม่ต่อเนื่องไม่สม่ำเสมอและโรงเรียนขาดงบประมาณ ในด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน เอกสารหลักสูตร หนังสือห้องสมุด และยังขาดงบประมาณในการจัดประชุมทางวิชาการ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แมททอกซ์ (Mattox, 1987, pp. 6016-A) ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการในการปฏิบัติงานของครูใหญ่โรงเรียนในรัฐอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการที่มีอยู่ในระดับสูงของครูใหญ่ คือ ความต้องการที่จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการนิเทศ การสอน การประเมินผล การปรับปรุงการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร

เพียร์ซี (Piercy, 1990, pp. 2950-51A) ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูปฏิบัติการในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในรัฐอิลลินอยส์ เกี่ยวกับกิจกรรมทางด้านวิชาการที่ทดลองใช้ในโรงเรียนในระหว่างปี 1988 – 1989 จากการศึกษาเปรียบเทียบครูที่ให้ความสำคัญในกิจกรรมทางด้านวิชาการต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตร นักเรียนชุมชน และผู้ร่วมงานพบว่าครูปฏิบัติการสอนที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมเกี่ยวกับหลักสูตร นักเรียนและผู้ร่วมงาน มีความคิดเห็นว่าคุณภาพประสบความสำเร็จมากกว่าครูปฏิบัติการสอนที่ไม่ได้เน้นความสำคัญในด้านนี้

กูธฮาร์ (Goodhart, 1991, pp. 2214-A) ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐที่มีประสิทธิภาพในด้านวิชาการพบว่าความเป็นผู้นำในด้านการจัดองค์กรของผู้บริหารความมีคุณธรรม จริยธรรมของครูปฏิบัติการสอน และความเป็นหนึ่งเดียวของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนและส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพซึ่งกันและกัน

บอบเบทท์ (Bobbett, 1992, p. 9) ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบบรรยากาศทางด้านวิชาการในโรงเรียนที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาที่ถือว่ามีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 9 โรงเรียน พบว่าระบบการบริหารงานในโรงเรียนที่ชัดเจน มีส่วนสำคัญในการเพิ่มบรรยากาศที่ดีในโรงเรียน ครูปฏิบัติการสอนในโรงเรียนเหล่านี้มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจสูง นักเรียนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างเต็มที่

แชบแมน, และเบิร์ชฟีลด์ (Chapman, & Burchfield, 1992, pp. 2112-A) ทำการวิจัยเรื่อง ความเชื่อของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของพวกเขาในการปรับปรุงและพัฒนาการแสดงออกในเชิงวิชาการของนักเรียน พบว่าผู้บริหารเหล่านั้นมีความเชื่อว่าการกระทำ 3 ประการ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อการติดตามและนิเทศการสอน การจัดการในโรงเรียน และความสัมพันธ์กับชุมชนมีผลต่อการปรับปรุงและพัฒนาการแสดงออกของนักเรียนในเชิงวิชาการ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่าความรู้ ความสามารถ หรือพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน นั้นส่วนใหญ่ทั้งครูและผู้บริหารมีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานวิชาการครบ คือการวางแผนพัฒนาหลักสูตร ร่วมกับคณะครูและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นสำคัญ สำรวจความต้องการในการใช้สื่อ จัดซื้อสื่อโดยใช้งบประมาณของทางราชการ จัดประชุมครูเกี่ยวกับวัดและประเมินผลผลการเรียนการสอน จัดให้มีห้องสมุดโดยใช้ห้องเรียนในอาคารเรียน ส่งเสริม

การจัดกิจกรรมห้องสมุด จัดทำโครงการและปฏิทินงานการนิเทศภายใน โดยให้ครูมีส่วนร่วมในการนิเทศจัดให้มีการประชุมทางวิชาการ โดยให้ครูมีส่วนร่วมการประชุมนำมาถ่ายทอด ให้ครูคนอื่นในโรงเรียนทราบปัญหา ในการบริหารงาน ทั้งครูและผู้บริหารโรงเรียนยังขาดความรู้ในเรื่องความรู้ความชำนาญ ในการวิเคราะห์หลักสูตร ครูไม่มีเวลาว่างผลิตสื่อ และเตรียมสื่อการสอน ขาดเครื่องมือที่มีคุณภาพในการประเมินผลการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมไม่หลากหลาย ไม่ตรงความสนใจของนักเรียน ครูขาดการค้นคว้าวิจัย และผลิตเอกสารทางวิชาการและการประเมินทางสภาพจริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี